

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Рей Бредбері

**ЦВИНТАР
ДЛЯ
БОЖЕВІЛЬНИХ**

**ІЩЕ ОДНА БУВАЛЬЩИНА
ПРО ДВА МІСТА**

Ray Bradbury
A Graveyard for Lunatics

A Graveyard for Lunatics © 1990 by Ray Bradbury

Друкується з дозволу правовласника
The Ray Bradbury Literary Works LLC,
с/о Don Congdon Associates, Inc.

Переклад з англійської
Олександра Мокровольського

*«Цвинтар для божевільних» — другий роман венеціанської трилогії Рея Бредбері, до якої також входять «Смерть — діло самотнє» і «Нехай усі позбудуться Констанс». Книга нагадує лабіринт смертей, справжніх та уявних, де вимисел такий же реальний, як і дійсність. Дія твору відбувається в оповитому магією Голівуді, де не існує часових чи просторових рамок, де динозаври розгулюють поряд із собором Нотр-Дам, а гример Леніна помагає Ісусу, де сні межують з реальністю, а мрія — із жахом...
І не дай Боже потрапити нам у цей божевільний світ!*

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

Збут: (0352) 43-00-46, (050) 338-45-20

Книга поштою: (0352) 51-97-97, (067) 350-18-70, (066) 727-17-62
mail@bohdan-books.com

м. Київ: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

Присвячую живим, кого люблю:
СІДОВІ СТЕБЕЛУ,
який підказав мені,
як розплутати мою особисту тайну,
й АЛЕКСАНДРІ, дочці моїй,
яка після нас прибирала.

І тим, хто вже спочив:
ФЕДЕРІКО ФЕЛЛІНІ,
РУБЕНОВІ МАМУЛЬЄНОВІ,
ДЖОРДЖЕВІ ЦУКОРУ,
ДЖОНОВІ ГАСТОНУ,
БІЛЛОВІ СКОЛЛУ,
ФРІЦОВІ ЛЕНГУ,
ДЖЕЙМСОВІ ВОНГУ ГАУТ
та ДЖОРДЖЕВІ БЕРНСУ,
який відкрив мені, що я — письменник,
коли мені було чотирнадцять.

А ще
РЕЄВІ ГАРРІГОЗЕНОВІ —
із причин очевидних.

Десять років жили-були собі два міста в одному місті. Одне з них удалось ясне, а друге — темне. Одне невгамовно товклося цілісінький день, а друге ніколи й нізащо б не зворухнулося. Одне — тепле, ще й сповнене вічнотлівого світла. А друге — холодне, ще й привалене брилами, щоб нікуди не втекло. Коли ж сонце щовечора опускалось за «Максимус-Філімс», то місто живих починало нагадувати цвинтар Грін-Глейдс, що близенько, через дорогу, котрий якраз і був другим містом — градом небіжчиків.

Коли ж гасло світло й припинявся усякий рух, а вітер, що обдував будівлі студії, прочахав, отоді начебто якась неймовірна печаль-меланхолія розливалася від парадних воріт міста живого по вже посушенілих авеню, добуваючись аж до того високого цегляного муру, який і розводив, одне від одного, оті два міста. І зненацька вулиці сповнювалися чимось таким невимовним, що про нього можна було сказати щось лише перегодом — як про спомин. Адже люди, відходячи до іншого світу, лишають по собі всілякі архітектурні надбудови, які кишать примарами неймовірних подій.

Бо й справді це було найнесамовітше у світі місто, де могло будь-що трапитися, і таки траплялося будь-що. Десять тисяч смертей відбулося там, а люди, хутенько закопавши небіжчика в землю, зривалися, регочучи, на рівні ноги, аби завдати ті ноги на плечі, — й хода! Геть-геть! Тут підпалювалися цілі квартали, але ніколи вони так і не згоряли. Сирени верещали, поліційні машини мало не перекидалися, огинаючи ріг

за рогом... аби тільки полісмени позривали й поховали свої «бляхи», а пожежники — покольдкремили на собі ту свою жовтогарячу пресовану пудру та й порозходилися додому, до своїх бунгало, що ген на околицях, — у той великий і переважно такий нудно-занудний світ.

А тут ще чигали динозаври... Мініатюрні? Лише на мить! Бо ж наступної секунди вони р-раз! — і вже забовваніли, п'ятдесят футів заввишки, над напіводягненими незайманками, а ті — ну верещати, хапаючись за ключі. Саме звідсіля вирушило декілька хрестових походів, аби тільки почіпляти свої обладунки на кілочки та позаховувати списи-піки в крамниці «Західний костюм», що в глухому куті вулиці. Саме тут Генріх Восьмий видав повеління скосити кілька голів. Саме звідси Дракула виблукав *во плоті*, аби вернутись порохнею. Були тут і зупинки Хресного Шляху, де знову й знову освіжався слід пролитої крові у міру того, як сценаристи стогнали, супроводжуючи Агнца до Голготи, а спина їм тріщали під тягарем дублів за дублями, а кінорежисери їх батожили, а кіномонтажники-фільмочіки краяли гострющими, мов бритва, ножами. І саме з отих-о мінаретів муєдзини щовечора закликали правовірних мусульман до молитви, у той час як лімузини шурхотіли-шепотіли безликими своїми, але кінськими, силами поза кожнісіньким вікном, а селяни ховали очі, щоб оте не осліпило.

А що все це була чистісінька правда, то й як не повірити, що коли сонце ховалося, те старе-давнє привиддя з'являлося, і виходило так, що перегріте місто прочахало, дедалі дужче нагадуючи омармуровані садові доріжки отам, за муром. А тоді, вже ближче до опівночі, у тому чудному супокої, спричиненому прохолодою, та леготом, та ще промовистим бамканням якихось далеких церковних дзигарів, обидва

міста нарешті єдналися, стаючи одним цілим. І вже нічогісінько й не рухалося, окрім нічного сторожа, що скрадливою ходою хутко опинявся з Індії у Франції, звідтіля потрапляв у канзаські прерії, далі — у брунасто-кам'яничний Нью-Йорк, а далі — на Пікаділлі та на Іспанські Сходи, покриваючи отак-о, за короткі двадцять хвилин, двадцять тисяч миль територіальної неймовірності. І все це — доки його колега по той бік муру позупиняє годинники поміж монументів, поблискає променем ліхтарика по декількох арктичних ангелах, перечитає, мов посвідки, імена на пам'ятниках, а тоді сяде освіжитися опівнічним чайком та всім, що лишилося після котрогось кістоунського «копа»¹. А вже о четвертій ранку, коли сторожі поснуть, обидва міста, гарненько доглянуті-укукоблені, почнуть вичікувати, коли ж то зійде сонце та й освітить і пов'ялі квіти, й ще не добиті негодами надгробки, і слононосну Індію, готову перенаселитися, якщо пан Бог-Режисер теє схвалить, а Акторський Колектив у життя сценічно втілить.

Отож діялося це напередодні Дня Усіх Святих 1954 року.

Геловін.

З усього року — найулюбленіший мій вечір.

Бо якби це було не так, я б нізащо не докотився до такого, аби почати розказувати оцю нову Бувальщину про Два Міста.

І який опір міг я при цьому вчинити, коли холодним різцем щось вистукало мені запросини?

Як міг я не впасти навколінці та, зробивши глибокий вдих, не здмухнути мармурового пороху?

¹ Лицаря Ордена св. Патрика (*тут і далі примітки перекладача*).

Перший з'явився...

Я — зайшов до студії о сьомій того, геловінського ранку.

Й останній пішов звідтіля...

То вже була за якусь хвильку десята, і я робив свій останній, на ніч, обхід, упиваючись тим простим, але неймовірним фактом, що аж оце нарешті я допався до праці в такій місцині, де все чітко визначено. Початки тут були абсолютно гострі, а кінцівки — завше ретельно заокруглені й незворотні. Там, надворі, поза цими знімальними павільйонами, я не надто довіряв повсякденному життю з його жахливими сюрпризами й абияк — стук-грюк, аби з рук — склепаними сюжетами. Отут, блукаючи доріжками на світанку чи у вечоровій сутіні, я міг уявляти, що ось я відкрив студію, а тепер її й зачиняю. Вона належала мені, бо так я сам собі сказав.

Тож я міряв кроками територію, що розкинулася на півмилі вшир, а вглиб занурилась аж на милю, поміж чотирнадцятьма внутрішніми павільйонами звукозапису й десятьма знімальними майданчиками надворі, — я, жертва моєї власної романтичності й шаленої залюбленості у фільми, які панували над життям, коли воно виходило з-під контролю за отими іспанськими зварно-залізними вхідними ворітьми.

Година була вже пізня, але чимало фільмів мали скінчитися, згідно з їхніми графіками, саме під час Геловіну, тож костюмовані вечірки й прощальні гулянки неминуче мусили відбуватися одночасно на різних павільйонах. Із трьох павільйонів звукозапису, з їхніх широко розчахнутих розсувних дверей, лилася гучна музика; звідти долинали співи, хихотання і бахкання

шампанових корків. Юрби у фільмових костюм-ах вітали юрми в геловінсько-чортовинських лах-ах.

Та я не заходив нікуди, ото хіба тільки усміхнусь чи й засміюсь, мимохіть-мимохідь. Зрештою, коли вже я уявив собі, що вся студія належить мені, то чи де загаюсь, чи й зовсім звідси піду — на все моя воля.

Але, навіть знову поринаючи в сутінь, я відчував у собі якийсь тремтіння. Надто вже далеко зайшло, стільки років розвиваючись, моє закохування в кіно. Це було немов поборюватися з Кінг-Конгом, що завалився на мене, коли мені було тринадцять, бо я ж так і не виборсався з-під його туші, оглушливого гупання його серця.

Отак і студія: щоранку, хай-но до неї поткнуся, вона так і гуне на мене. Не годинку, та й не дві тратив я, аби виборсатися з-під її чарів, задихати нормально й заходитися коло своєї праці. А смерком знову брав мене той її очар, аж дихати ставало тяжко. Я усвідомлював, що незабаром мені таки доведеться вибратися звідсіль, просто втекти, аби ніколи й нізащо більше не повернутись, а то ж вона, мов той Кінг-Конг, щоразу падаючи й придушуючи, одного нечудового дня таки доконає мене.

Я минав якраз кінцевий павільйон, коли останній вибух веселощів та ударного джазу потряс стіни. На велосипеді повз мене промчав помічник оператора, відвозячи повний кошик плівки на трупорозтин до редактора з його бритвою, а вже той/та або врятує фільм, або поховає навіки. А потім — чи в кінотеатри, а чи на полиці, до інших фільмів-мерців, де їх хоч і не поїсть іржа, але порох таки припорошить — на віки вічні.

Церковні дзигарі на Голівудських горах вибили десяту. Я крутнувся й звільна закрокував до своєї келії в корпусі сценаристів.

А там, на столі, на мене чигало запрошення — на роль дурня заплішеного.

Не на мармуровій плиті викарбуване, а охайно видрукуване на високоякісному папері для нотаток.

Перечитуючи його, я опустився у своє робоче крісло. Обличчя мені похололо, а рука боролась зі спокуюсо схопити записку, зіжмакати й викинути геть.

Ось що там було написано:

ПАРК ГРІН-ГЛЕЙДС. Геловін.

Сьогодні опівночі.

Середина задвіркового муру.

Р. С. На тебе чекає велике одкровення. Матеріал для щонайпопулярнішого роману чи пречудового сценарію. Не пропусти ж!

Ну, я ніякий не зух. Навіть не думав вчитися водити машину. Не літаю літаками. Жінок боявся аж до двадцяти п'яти літ. Усілякі там височини просто ненавиджу, а Емпайр-Стейт — то чистий жах для мене. У ліфтах завжди нервую. Ескалатори мене кусають. А їжею як перебираю! Перший свій біфштекс спожив аж у двадцять чотири роки, а все дитинство перебивався ну не з хліба на квас, але гамбургерами, сандвичами з шинкою, яйцями та томатним супом.

— Парк Грін-Глейдс! — вимовив я вголос.

Господоньку (подумалось)! Опівночі? Щоб то я, хлопець, якого забіяки товкли чи не до самого кінця отроцтва, попхався туди опівночі? Хлопчина, котрий зашився під братове плече, коли вперше побачив «Фантома в опері»?

Авжеж, саме я.

— А щоб тобі заціпило! — викрикнув.

І подався на цвинтар.

Опівночі.

Покидаючи студію, я звернув до Ч (Для чоловіків), це недалечко від Головних воріт, а тоді подався в інший бік. Таке то було місце, яке я навчився обминати: грот підземний, де дзюрчать якісь потаємні води, а хай-но лиш торкнешся дверей, ще не відчинивши їх, як щось там зашурхоче, от мов рак хутенько задки-задки геть. Тож я вже давно застосовую тут таку практику: постою-повагаюсь, прокашляюсь — і тільки тоді легесенько відчиню двері. А як на те й двері кабін усе-редині того Ч по-різному зачиняються: то зі стуком, то дуже тихо, а то мов із рушниць бабахнуть, от ніби істоти, що цей грот населяють, тікають і за дня, й навіть тепер, о цій пізній годині, розбігаються перепуджено хто куди, через оті пізні вечірки-мізансцени, тож ти потрапляєш до прохолодно-порцелянкової тиші, де чути лиш мурмотіння попідземних струменів, якнайшвидше справляєш свою нужду й вискакуєш, навіть рук не помивши, а вже знадвору тільки й почуєш, як знову хитро-повільно прокидається тамтешній рак, як перешіптуються, на весь отвір, від одвірка до одвірка, двері та повертаються домовики-грововики, кожен на своїй стадії виходу з лихоманки та безладу.

Отож, як уже було сказано, наживав я звідти п'ятами та, загорлавши перед входом до Ж по той бік алеї, аби допевнитися, чи там нікого немає, шаснув туди, а там — прохолодна, біло-чиста керамічна місцина, і жодних тобі темних гротів, і не сипонуть тобі врозтіч усякі-псякі жуки-грововики, й одна моя нога тільки туди, а друга вже й звідти, і якраз пощастило повітрі-щатися на полк пруської гвардії, що промарширував на вечірку Десятого павільйону, а от командир їхній порушив шик: миловидий молодик із нордичною

чуприною та величезними очима-невиннятами, він, не відаючи, на що зараз наштотвхнеться, забіг до Ч.

«Його вже більше ніхто не побачить!» — подумав я і заквапився майже опівнічними вулицями.

Таксі було мені не по кишені, але щоб я сам-один потеліпався опівночі на цвинтар? Це ж усе одно, що скочити самому Вельзевулу в пельку. Тож за три хвилини до призначеного часу таксі й привезло мене до цвинтарних воріт.

Дві нескінченні хвилини я збув, намагаючись злічити всі ті склепи й пам'ятники, що їх накопичив парк Грін-Глейдс, хоч і знав приблизну цифру: він найняв на мертв'яцьку роботу якихось дев'ять тисяч небіжчиків, ще й на повну робочу добу — на цілу вічність.

Протягом п'ятдесяти років небіжчики приносили сюди свій час, від того самого дня, коли двоє підприємців, будівельники Сем Грін та Ральф Глейд, збанкрутувавши, покидали свої нікчемні вивіски й поставили перші надгробки.

Збагнувши, що в сукупності їхніх прізвищ таїться чимала комерційна вигода¹, збанкрутілі творці котеджів просто перетворилися на парк Грін-Глейдс, де ховали скелети з усіх студійних шаф, що через дорогу.

Подейкували, буцімто кіномагнати, причетні до тіньових махінацій із нерухомістю, зорудували так, щоб ті двоє панів позакривали свої будівельні фірми. Разом із першим похованням у Грін-Глейдс у землю лягло й чимало пліток, чуток, провин і застарілих злочинів.

А я цієї хвилини, стискаючи пальцями коліна й скрегочучи зубами, витріщався на ген ту далеку стіну, за якою міг налічити шість безпечних, затишних, чудових знімальних павільйонів, де закінчувались останні

¹ Green Glades, «Зелені Галявини» (англ.).

геловінські гулянки, де згортались останні вечірки, змовкала музика, й люди, котрі праведні, а котрі й не дуже, розхóдилися і роз'їжджалися по своїх домівках.

Спостерігаючи, як промені автомобільних фар ковзають по стінах великого павільйону звукозапису, та уявляючи, як люди кажуть одне одному: «Бувайте! На добраніч!» — я несподівано так сильно захотів і собі бути там, із ними, хай і не дуже праведними... і хай би я нікуди звідти й не рушав, адже «нікуди» було краще за оце-о!

Цвинтарні дзиг'арі вибили опівніч.

— Ну? — мовив хтось.

Я відчув, як мої очі відірвалися від тієї далекої студійної стіни й прикипіли до зачіски мого таксиста.

Він задивився на цвинтар крізь залізні ґрати воріт, обцмокуючи свої здоровецькі зубища. Відлунки годинникових ударів завмерли, й стало чути, як вітер сіпає ворота, торохкаючи ними.

— І хто ж, — запитав водій, — відчинить ворота?

— *Я?! —* нажахано вирвалося мені з уст.

— Ти сам сказав! — проголосив таксист.

Спливла довжелезна хвилина, поки я зібрався на силах і спробував смикнути ворота. І як же я зчудувався, коли з'ясував, що вони зовсім не замикані. Тож і розчохнув їх.

Завів я туди таксі — достоту як, бува, старий дід заводить до стайні вкрай змореного й дуже перепудженого коня. Таксі невдоволено щось собі мурмотіло, але таки посувалося вперед, а водій знай бурмотів крізь зуби: «Свят! Свят! Хай щось кинеться до нас, то ти й не думай, що я лишуся на місці!»

— Та ні — це ви не сподівайтесь, що я лишусь! — запевнив його я. — Уперед!

Чимало білих балахонів мріло обабіч посипаної жорствою доріжки. Чую: один дух зітхнув... Але ж то

помпують мої власні легені, силкуючись роздмухати бодай якийсь вогник у грудях!

На голову мені впало кілька крапель дощу.

— Боженьку! — прошепотів я. — Як же мені обійтися без парасольки?

Щоразу, коли мені доводилось переглядати старі фільми жажів, я сміявся з того хлопа, який глупої ночі вискакує надвір, наче не знає, що краще пересидіти в хаті. І з тієї жінки сміявся, котра вчиняє так само, лупаючи отими своїми великецькими невинними очима й неодмінно ступаючи на височезних каблуках-стилетах, аби, як доведеться тікати, перечепитися ними через щось і впасти. Одначе ось і я тутечки, пошився в ті самі дурні, а все через якусь безглузду записку, обіцянку-цяцянку.

— Окей, — сказав водій таксі. — Отут-о я стану — й ані на сантиметр далі!

— Боягуз! — зойкнув я.

— Авжеж! — погодився чолов'яга. — Саме тут я тебе й зачекаю.

Це вже була подолана половина відстані до задвіркового муру, і дощ, косими пасмами умиваючи мені обличчя, заглушував прокльони, що булькотіли в моїй горлянці.

Дяка таксистовим фарам, то я зміг розгледіти драбину, приставлену до задньої стіни цвинтаря, от мов хтось хотів перелізти на задвірки студії «Максимус-Філмс».

Став я під тією драбиною та й задер голову, намагаючись щось назорити крізь холодну мряку.

А там, угорі на драбині, з'явився якийсь чоловік: ніби хоче перелізти через мур?

Але чомусь він так і заляк там, от ніби удар блискавки сфотографував його, зафіксувавши навіки в негативному відбитку на біло-синій емульсії: голова

викинута вперед, мов у падучої зірки в незагальмованому польоті, а тіло скорчилось-перегнулось, немов той чоловік прагнув перевалитися через стіну й сторчоголов бебехнутися в «Максимус-Фіلمс».

Одначе він, залякнувши якомсь гротескно, так і стирчав там, мов заморожений ляк.

Почав я його гукати, а тоді ураз збагнув, чому він занімів, чому заціпенів.

Той чоловік нагорі чи то вмирав, чи то вже був мертвий.

Гнаний пітьмою, приборів він сюди, видряпався на драбину й зціпів, уздрівши — *що?* Щось побачене за межею ошелешило його, злякало на смерть? А чи щось, сховане в студійній темряві, було ще куди гірше?

Доц уже поливав білі надмогильні пам'ятники мов із відер.

Я легенько струснув драбину.

— Ой Боже! — заволав я.

Бо той стариган так і полетів шкереберть із драбини додолу.

Падаючи, я кинувся вбік, аби тільки воно не на мене.

Гепнувся він десятитонним метеором поміж гробівці. Я зірвався на ноги та й став над ним, неспроможний почути ні те громохке гупання в моїх грудях, ні шепотіння дощу, який поливав і брили, і старого, промочивши його до рубця.

Я втопив погляд в обличчя мертвяка.

А він витріщався на мене очима-устрицями.

«І чого ти видивляєшся на мене?» — запитав він самою думкою.

«Бо я, — подумалось мені, — *знаю вас!*»

Білим каменем було його обличчя.

«Джеймс Чарлз Арбутнот, колишній керівник “Максимус-Фіلمс”!» — подумав я.

«Так!» — прошепотів небіжчик.

«Але ж, але ж! — вигукнув я подумки. — Коли я бачив вас востаннє, то якраз мчав тринадцятилітнім хлопчаком на роликах повз «Максимус-Фіلمс», того самого тижня, коли ви загинули, і дні за днями були засипані світлинами двох автомобілів, що розтрощились об телефонний стовп, жахлива катастрофа, залита кров'ю бруківка, і розплющені тіла, і ще два дні були завалені фотографіями тисяч заплаканих облич на вашому похороні, мільйона квітів, справдешньо-щирих сліз з очей нью-йоркського керівництва, і заплакані очі за двомастами парами чорних окулярів на обличчях акторів — і жодної тобі усмішки. Вас по-справжньому забракло всім. А наостанок іще декілька світлин розтрощених автівок на бульварі Санта-Моніка, тож ще кілька тижнів цього ніяк не могли забути газети, а радіостанції невпинно лили потоки хвали, прощаючи королю те, що він відійшов навіки... І всім тим, Джеймсе Чарлзе Арбутноте, були ви!»

«Та бути цього не може! Неможливо! — мало не закричав я. — То це ви сеї ночі опинилися на мурі? Хто ж вас туди висадив? Щоб ви загинули вдруге? Та невже? Як? Чому?!»

Вдарила блискавка. Гуркнув грім, немовби грюкнули якісь велетенські двері. Дощ заливав небіжчикові обличчя, витворював патьоки штучних сліз на його очах. Дощівка заповнила йому розкритого рота...

Я заверещав, крутнувся і кинувся навтьоки.

Добігаючи до таксі, усвідомив: моє серце лишилося там, із тим тілом!

Та воно мене таки наздогнало. Мов рушничним пострілом, ударило мені в діафрагму й жбурнуло мене на машину.

Таксист чомусь придивлявся до тієї жорстви, що лишилася позад мене і яку періщив дощ.

— Там хтось женеться? — закричав я.
— Ні!
— Хвала Богу! Мерщій звідси!
А двигун здох.
Ми обидва застогнули з відчаю.
О, таки завівся! Зглянувся на наш перепуд.
Непросто це: дати задній хід на швидкості шістдесят миль за годину.
Але ми це втяли.

4

Півночі просидів я, роззираючись по своїй звичайній кімнатчині з її банальною обстановою... у тому невеличкому затишному котеджику на нормальній вулиці в спокійному кварталі нашого міста. Випив три чашки гарячого какао — й аніскілечки не зігрівся, а знай ковтав дрижаки, спрямовуючи відзняті кадри на стіни.

Люди не помирають *двічі*, повторював я сам собі. Ну, не міг, ніяк не міг Джеймс Чарлз Арбутнот бути отим чоловіком, що хапав пальцями холодний вітер на тій драбині! Труп зотлівають, розпадаються. Труп *зникають*.

Пригадався мені день 1934-го року, коли Дж. Ч. Арбутнот вийшов з автомобіля перед своєю студією, а я, саме припхавшись туди на роликах, спіткнувся й упав йому в обійми. Сміючись, він притримав мене, тоді підписав книжку, ущипнув мене за щоку й зайшов у приміщення.

А тепер, Святий Боже, святий-кріпкий! Тепер той чоловік, давно пропащий у часі, шелепнувся з муру в цвинтарну траву.

Тут я вчув якісь голоси й навіть уздрів заголовки:

ДЖ. Ч. АРБУТНОТ БУВ ПОМЕР, АЛЕ ВОСКРЕС.

— Ні! — заявив я білій стелі, де шепотів дощ і саме падав той чоловік. — То був не він! Це брехня!
«Зачекай-но до світанку!» — застеріг голос.

5

Та світанок нічим мене не розрадив.

Ні радіовісті, ні тебе-новини не знайшли жодного воскреслого мерця.

У газеті було повно авто-мото-трощ і нальотів на наркоманські кишля, але про Дж. Ч. Арбутнота — нічирк.

Вийшов я зі свого будинку та й поплентав до гаража, переповненого іграшками, старими науковими журналами та часописами для винахідників, — гаража, де не було автівки, а стояв лише мій старенький велик.

Проїхав я півдороги до студії, поки нарешті схаменився: як це я наосліп перетнув стільки перехресть, а жодного не пригадаю? Приголомшений і тремтячий, я так і звалився з велосипеда на землю.

Тут вогненно-червоний «родстер» запахтів смаленою гумою й зупинився біля мене.

Водій у кепці з козирком назад побахкав по дроселю. Він дивився на мене крізь вітрове скло своїми різними очима: одне, ясно-блакитне, було нічим не озброєне, а друге ховалось за вдавненим у нього моноклем і блискало на мене заломленим сонячним полум'ям.

— Привіт, ти, дурний сучий синку! — вигукнув він, викажуючи вимовою якісь суто німецькі голосівки.

Я мало не випустив велосипеда з рук. Таж я бачив цей профіль, викарбуваний на старих монетах, коли мені було ще дванадцять. Цей чолов'яга є або

воскреслим Цезарем, або якимось верховним німецьким понтифіком періоду Священної Римської імперії. Серце мені так закалатало, аж вибило все повітря з легень.

— Ти що, язика проковтнув? — крикнув водій. — Скажи щось!

— Привіт, — почув я власні слова. — Ти, сам дурний-клятючий сучий сину! Ти ж Фріц Вонґ, чи не так? Народжений у Шанхаї від батька-китайця й матері-австріячки, а вихований у Гонконгу, Бомбеї, Лондоні та в доброму десятку німецьких міст. Хлопчик на побігеньках, потім закрійник, потім сценарист, далі кінематографіст при ОФА¹, потім — керівник усієї світової кіномережі. Фріц Вонґ, великий режисер, що створив великий німий фільм «Заляття Кавальканті». Той хлопець, що владарював над голівудськими кінокартинами від 1925-го до 1927-го, і кого викинули за ту сцену в фільмі, де ти зрежисерував сам себе як пруського генерала, що вдихає пахощі спідньої білизни Ґерти Фрьоліх. Той міжнародний режисер, що залетів до Берліна, а потім утік звідти від Гітлера, режисер «Шаленого кохання», «Делірію», «На Місяць і назад»...

На кожен названий фільм його голова оберталася до мене на дюйм, а рот йому все дужче кривила якась гумористично-сатирична посмішка. А монокль заблискотів морзянкою.

Сховане за моноклем, його східне око ледь мерехтіло. Спочатку я був подумав, що його ліве око — то Пекін, а праве — Берлін, але помилився. Саме Схід фокусувався за монокляним побільшенням. Його чоло й щоки височіли твердинею тевтонської зарозумілості, вибудованої на двотисячолітнє панування або ж до розірвання контракту.

¹ Об'єднані Фільми Америки.